

Naša diskusija je jasno pokazala (to nam je i od ranije poznato), da se sve više gubi granica između oružanih i tzv. neoružanih oblika ugrožavanja kao mogućih vrsta agresije. Naime, politički ciljevi strategije, što i jeste cilj upotrebe oružanih snaga i oružane borbe kao krajnjih i najdrastičnijih oblika primene sile, postižu se danas i sa naizgled manje brutalnim sredstvima. Agresor i agresija navlače novo ruho, ali im cilj ostaje isti. Moramo uočiti tu već jasno izraženu tendenciju, moramo je teorijski definisati i objasniti, kako se ne bismo našli u situaciji koja, vojnički gledano, ne bi bila ni »čista« ni klasična, već kombinacija svih mogućih oblika spoljne i unutrašnje destrukcije sistema. U tom slučaju moramo odgovoriti na osnovno pitanje: kako će se sistem suprotstaviti tim vrlo različitim sredstvima i metodama. Naravno ne mislim da to moramo već sada učiniti, ali je sigurno da o tome moramo već sada razmišljati. Moramo, dakle, u teorijska razmatranja o vrstama i karakteristikama moguće agresije na SFRJ i u naš odgovor na nju, sve više unositi nova poimanja koja će omogućiti da sagledamo promene koje se u tom domenu dešavaju, da obuhvatimo novine koje u sadržaju pojma agresije nastupaju na osnovu promena u materijalnom, vojnom i političkom faktoru uopšte.

General-potpukovnik
u penziji

DUŠAN DOZET

O vrstama agresije

Raspravu o mogućim vrstama agresije uopšte, i posebno o mogućim vrstama eventualne agresije na SFRJ, smatram veoma značajnom: a) od toga kako sagledavamo, definišemo i klasifikujemo moguće tipove agresije u velikoj mjeri će zavisiati neki bitni teorijski stavovi naše strategije oružane borbe; b) od toga će zavisiati i mnoga naša praktična rješenja u domenu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite — ne samo, dakle, u domenu oružane borbe. Stoga želim naglasiti da klasifikovanje agresije za nas ima ne samo *teorijski*, već i *praktični* značaj.

Prvo pitanje koje se neminovno nameće je: šta se pod agresijom podrazumijeva.

Mislim da, polazeći od naših interesa i saznanja, moramo tačno definisati agresiju. Treba poći od toga da je agresija ono što radi neprijatelj: to je njegov cilj, njegova svrha, to su oni njegovi metodi i načini kojima počinje agresiju oružanim snagama, ali ne samo njima. Međutim, to još nije rat. Rat je tek kada se toj agresiji suprotstavi odgovarajuća varijanta odbrane napadnute zemlje. Prema tome, varijanta agresije i varijanta odbrane u sintezi daju varijantu rata. Ta dva antipoda ne možemo odvajati. Istina, kao dva pola dijalektičkog i unutar sebe protivrječnog procesa koji se međusobno negiraju, mi ih iz metodičkih razloga možemo odvojeno analizirati, ali uvijek vodeći računa o tome da se sinteza među njima uspostavlja na negativan način.

Prema tome, klasifikovanjem rata, određivanjem vrsta ratova, posebno onih koji mogu naći primjenu na našem prostoru — nije moguće stvoriti potpunu teorijsku osnovu za zaključivanje o vrstama agresije. Ta dva pitanja — vrsta rata i vrsta agresije — stoje u određenoj vezi, ali je, istovremeno, vrsta agresije i posebno pitanje, koje s gledišta odbrane ima najveći značaj. Uostalom, mi ćemo u svakoj vrsti agresije voditi opštenarodni odbrambeni rat, što je za našu klasifikaciju univerzalan tip (vrsta) rata.

Kada se prethodno odgovori na pitanje o pojmu agresije, nameće se drugo: koje vrste agresije je moguće očekivati u savremenim uslovima i u doglednoj budućnosti. Očito je da se tu radi o opredjeljenju eventualnog agresora za određeni tip (vrstu) agresije, što će reći da je potpuno definisanje mogućih vrsta agresije neophodan uslov za izvođenje bilo kakvih pretpostavki o mogućim opredjeljenjima agresora za pojedine nama znane vrste agresije. Prirodno je pri tom da agresor polazi i od nekih svojih teorijskih koncepcija, ali je to prevashodno praktična stvar. Varijanta agresije je, u stvari, cilj koji sebi može postaviti agresor i, saglasno tome, varijanta dejstava snaga, njihov raspored, način upotrebe itd. Dedukcijom možemo iz toga izvući veoma značajne elemente za teorijsko uopštavanje, ali za nas je najvažnije da otkrijemo te varijante agresije. Ako ih, pak, ne možemo otkriti, što je inače veoma teško, moramo uopštavati primjere koji se dešavaju u praksi u posljednje vrijeme širom svijeta, i sačiniti kompoziciju iz koje ćemo izvesti zaključke: koje od tih varijanti dolaze u obzir da budu primjenjene protiv nas.

Naravno, to je ipak u sferi manje ili više poznatih pretpostavki. Načas se vraćam definiciji pojma agresije. Zvanično, i pored naših nastojanja da se taj pojam proširi, on je i dalje ostao u okviru klasičnog opredjeljenja za oružanu agresiju. Definicija agresije je usvo-

jena u OUN, i mi smo za nju glasali. Postavlja se pitanje: hoćemo li u našoj strategiji širiti taj pojam agresije? Mislim da ga moramo širiti. Međutim, šireći pojam agresije upuštamo se i u pitanje da li je to samo oružana borba ili je znatno šira pojava. Neka posredna dejstva očigledno nisu samo oružana borba; ona mogu imati težište na oružanoj borbi, a nekada čak ni to. Znači, agresija nije samo u vezi sa odbranom nego i sa zaštitom, ali je zaštita ponekad u vezi sa djelovanjem oružanih snaga. Za nas je taj slučaj veoma zanimljiv, i mislim da ga moramo definisati u našoj strategiji. Može se to nazvati i strategija oružane borbe, ali mora imati i varijante u kojima se možda neće voditi masovna oružana borba, ali će oružane snage morati da imaju veoma krupne zadatke.

Drugo pitanje koje se ovdje postavlja jeste *pitanje kriterijuma* koje ćemo odabrati za određivanje tih različitih vrsta agresije. Smatram da nije dovoljan ni jedan kriterijum uzet pojedinačno: niti vrsta rata u okviru kojeg može doći do agresije na SFRJ, jer nam takvo opredjeljenje ne bi mnogo značilo, niti vrsta borbenih dejstava, a ni ciljevi agresora. Dakle, i prema tim kriterijumima ja imam stanovište rezerve, mada je za mene kriterijum ciljeva agresora ipak bolji od drugih, jer se barem odnosi na agresiju odnosno na agresora. Kriterijum prostora, prema kojem su ratovi klasifikovani na lokalne i svjetske, nije samo kriterijum agresora, već je opšti kriterijum. To ima nekakvog teorijskog, možda čak i praktičnog značenja, ali mislim da za varijantu agresije nije najvažnije. Međutim, sa stanovišta kriterijuma, čini mi se da moramo ići na kombinovane kriterijume, ali one koji se tiču upravo agresora, odnosno njegovih namjera, tj. pojma agresije.

Da li ćemo tu uzeti samo vojne kriterijume ili i neke šire (recimo, ideološke, političke, ekonomske i druge momente), isto je tako metodološko-teorijsko pitanje. Uvjeren sam da se upraksi i što vrijeme dalje teče, sve više pokazuje da ovaj kompleks elemenata utiče na kriterijum klasifikacije i na varijante agresije. Morali bismo to sve da razmotrimo i ukomponujemo u naše shvatanje varijanti agresije, pri čemu je očigledno da će nam vojni momenat uvijek biti najvažniji.

Mislim da ciljevi agresije moraju ostati kao jedan izuzetno važan kriterijum. Drugo je, međutim, pitanje da li su najadekvatniji nazivi: agresija sa radikalnim ili ograničenim ciljem. Ako smo u stanju naći bolje, primjerenije termine, to bi bio korak naprijed. Ako bismo se odlučili za kriterijum prostora, kakvih mišljenja ne bez ikakvog osnova ima, agresiju bismo dijelili na agresiju u okviru

svjetskog i agresiju u okviru lokalnog rata. Tu se odmah spotičemo o jedno novo pitanje: šta ćemo podrazumijevati pod tim *lokalni*, a šta pod *svjetski*. Nadalje, u kojim sve varijantama može doći u obzir jedno a u kojima drugo, šta su veoma komplikovana pitanja sa mnogostrukim, čak i političkim implikacijama. Ako bi, pak, imajući u vidu negativne implikacije, ostali samo pri načelnoj podjeli na agresiju u okviru svjetskog rata i agresiju u okviru lokalnog rata, bilo bi to dosta pojednostavnjeno rješenje koje, mislim, ne bi bilo naročito praktično upotrebljivo.

Zato bih, eto, uz svu moju rezervisanost da ne iznosim nikavu posebnu alternativu i prijedlog, sugerisao da pokušamo da ipak nekako konzistentnije metodološki postavimo ovo naše razmatranje i sa stanovišta karaktera klasifikacije i sa stanovišta pojma agresije i kriterijuma koje ćemo uzeti pri određivanju varijanti agresije. Napominjem još jedanput da je, po mom mišljenju, to prevashodno praktično pitanje. Tako ga moramo i uzeti i uvažavati, i mislim da do tih praktičnih odgovora moramo doći uz veoma ozbiljno angažovanje naučnih saznanja i iskustava, naših i tuđih, posebno onih koja se izvlače iz ratova koji se vode u današnje vrijeme.

General-pukovnik
ASIM HODŽIĆ

Poimanje agresije u širem smislu

U odgovoru na pokrenuta pitanja, definicije i klasifikacije agresije treba ići putem kojim smo išli u prezentiranju naših stavova i u definisanju agresije pred Ujedinjenim nacijama.

Prema riječima druga Dozeta, u Ujedinjenim nacijama nije do kraja prihvaćen naš prijedlog definicije agresije u širem smislu, već je usvojena, uglavnom, definicija o oružanoj agresiji. Posredna strategija i sve moguće vrste i vidovi agresije — bolje reći, načini provođenja agresije posrednim putem, nisu obuhvaćeni tom definicijom. Ali, bez obzira na to što su Ujedinjene nacije ostale, uglavnom, na